

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Dorpstraat te Kortenaken

Vanessa Vander Ginst
Laurane Dupont

Tienen, 2017
Studiebureau Archeologie bvba

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Dorpstraat te Kortenaken

**Vanessa Vander Ginst
Laurane Dupont**

**Tienen, 2017
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Dorpstraat te Kortenaken

Initiatiefnemer:	Sibomat nv
Projectleiding:	Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst & Laurane Dupont
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2017, Studiebureau Archeologie bvba

Inhoudstafel

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1	Bureauonderzoek	p. 3
1.1	Beschrijvend gedeelte	p. 3
1.1.1	Administratieve gegevens	p. 3
1.1.2	Archeologische voorkennis	p. 6
1.1.3	Onderzoeksopdracht	p. 6
	Vraagstelling	p. 6
	Randvoorwaarden	p. 7
	Beschrijving geplande werken	p. 7
	<i>Huidige situatie</i>	p. 7
	<i>Geplande werken</i>	p. 8
1.1.4	Werkwijze en motivering bronselectie	p. 10
1.2	Assessmentrapport	p. 11
1.2.1	Landschappelijke ligging van het projectgebied	p. 11
1.2.2	Historische beschrijving van het projectgebied	p. 16
1.2.3	Archeologisch kader van het projectgebied	p. 23
1.2.4	Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	p. 25
1.2.5	Synthese en beantwoording onderzoeksvragen	p. 26
Hoofdstuk 2	Programma van maatregelen	p. 28
2.1	Administratieve gegevens	p. 28
2.2	Gemotiveerd advies	p. 29
2.3	Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	p. 30
2.3.1	Vraagstelling en onderzoeksdoelen	p. 30
2.3.2	Onderzoeksmethode	p. 31
2.3.3	Onderzoekstechnieken	p. 34
2.3.4	Voorziene afwijking ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	p. 35
Bibliografie		p. 36

Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Initiatiefnemer Sibomat nv

Locatie: Kortenaken, Dorpstraat (fig. 1.1, 1.2 en 1.3)

Bounding box: punt 1: x= 146529, y= 180724

punt 2: x= 146686 y= 180880

Kortenaken, Afd. 2, Sectie B, percelen 0056R, 0056L en 0057A

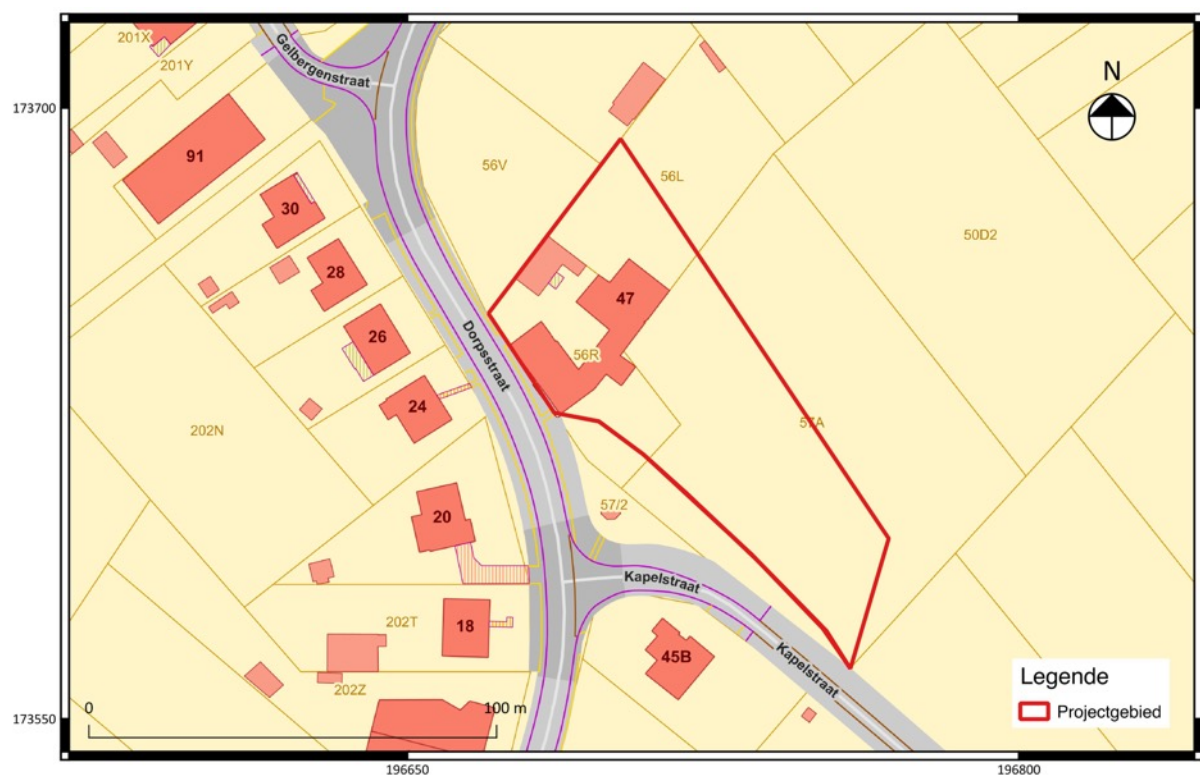

Fig. 2.1: Kadasterplan met aanduiding van het projectgebied (©CADGIS).

2.2. Gemotiveerd advies

De initiatiefnemer plant een verkaveling ten behoeve van de sloop van een oude hoeve voor de inplanting van vijf bouw kavels en een wegenis (fig. 1.7). Het te ontwikkelen gebied beslaat een totale oppervlakte van ca. 4324 m² en is gesitueerd op het kruispunt tussen de Dorpstraat en de Kapelstraat. Op dit kruispunt bevindt zich de als monument beschermde *Kapel van de Verlosser* die een barrière vormt tussen de weg en het projectgebied. Het projectgebied is momenteel nog bebouwd met een verouderde hoeve en deels begroeid met bomen. De bestaande bomen en gebouwen worden pas na het verkrijgen van de vergunning verwijderd.

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan onvoldoende aangetoond worden dat er zich geen relevante archeologische waarden op dit terrein bevinden. Historische kaarten uit de 18de en 19de eeuw geven het projectgebied aan als een landelijke zone met een lage densiteit aan bebouwing. Het projectgebied is gelegen op een kruispunt van twee eeuwenoude wegen, deels ontwikkeld tot *holleweg*. Op deze locatie ontstond vanaf het midden van de 17de eeuw een devotieplaats die later vaste vorm kreeg met de bouw van een kapel. Zowel de gunstige landschappelijke configuratie, wat hoger gelegen met enkele beken in de omgeving, als de CAI-locatiegegevens in de omgeving wijzen bovendien op een gebied dat mogelijk al vroeg het onderwerp vormde van menselijke activiteit in het verleden. Ten zuidoosten werd een gedeelte van een gepolijste silexbijl uit het neolithicum gevonden. De afstand tot het projectgebied is echter niet van die mate om specifiek van een verhoogde kans tot aantreffen van steentijdsites te spreken. Gezien de inplanting van het projectgebied langs twee wegen die reeds op de Ferrariskaart weergegeven zijn en een kapel, lijkt er een verhoogde kans te zijn op het vinden van middeleeuwse bewoningssporen.

Omdat het projectgebied deel uit maakt van een zeer landelijke ruimere regio, kan de informatie die tijdens het aanbevolen archeologische (voor)onderzoek wordt ingezameld in de toekomst worden uitgebreid bij andere bouwontwikkelingen. Bovendien is er op dit moment zeer weinig archeologisch gekend met betrekking tot de regio. Hierdoor bevat het onderzoek veel potentieel tot kenniswinst.

Aangezien de geplande bouwwerkzaamheden de bodemopbouw voor een groot deel zullen verstoren en om zekerheid te krijgen over de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden binnen het projectgebied is verder onderzoek aan te bevelen. Momenteel is archeologisch vervolgonderzoek op het terrein echter niet mogelijk omdat het terrein nog deels bebouwd en begroeid is (fig. 2.2). Dit creëert een praktische onmogelijkheid voor het uitvoeren van archeologisch vervolgonderzoek met ingreep in de bodem doordat het kosten-batengewijs ongunstig is voor de initiatiefnemer om een in twee delen gesplitst vervolgonderzoek uit te voeren. Op basis van de bovengenoemde redenen zal een programma van maatregelen worden opgesteld voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem¹⁸.

¹⁸ Zoals omschreven in het Erfgoeddecreet 2013, 5.4.7 “Procedure bij de onmogelijkheid of de onwenselijkheid om voorafgaand aan het aanvragen van de vergunning een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren”.

Fig. 2.2: Luchtfoto (2016) met inkleuring van de delen van het projectgebied die ontoegankelijk zijn.

2.3 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De doelstelling van dit uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem betreft het formuleren van uitspraken omtrent de aan- of afwezigheid van één of meerdere archeologische vindplaatsen en het potentieel op archeologische kennisvermeerdering.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Zijn er nog intacte bodems aanwezig?
- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Is verder archeologisch onderzoek nodig?

De onderzoeksmethode beslaat de oppervlakte van ca. 4324 m², zoals die is afgebakend op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (fig. 2.3). De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen van het assessment beantwoord zijn.

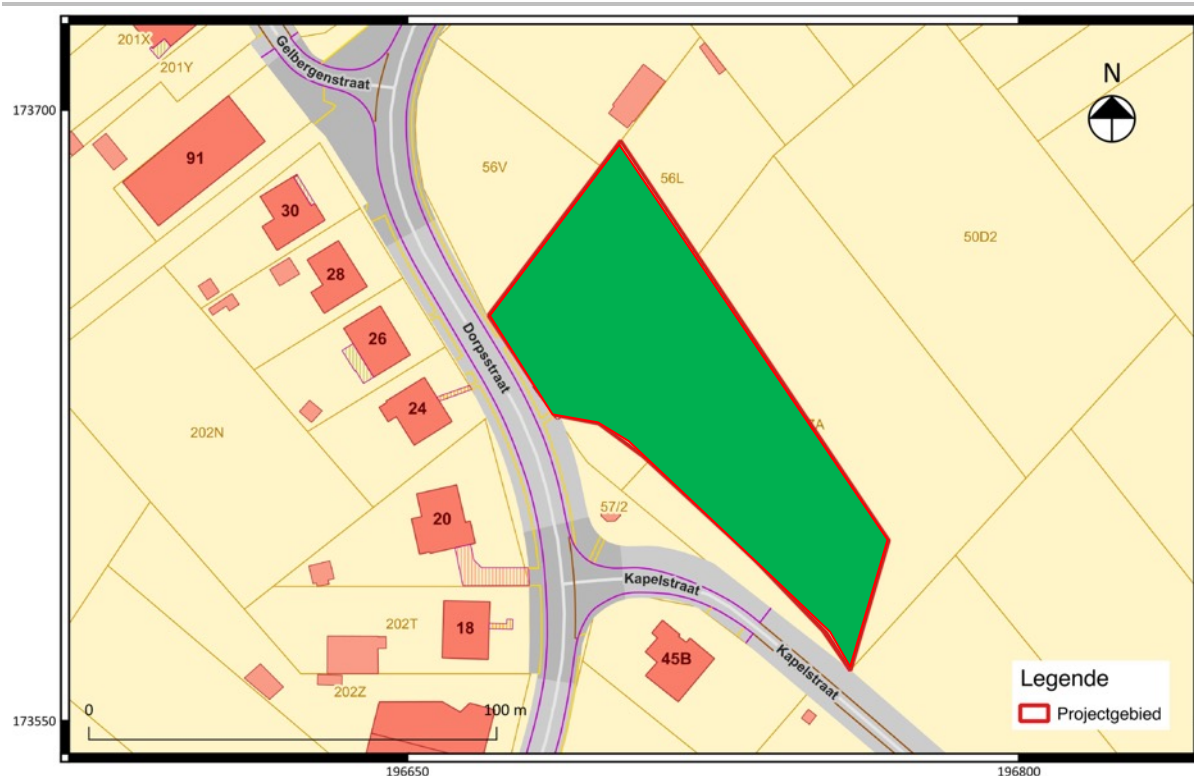

Fig. 2.3: Kadasterplan met inkleuring (groen) van de delen van het projectgebied die in aanmerking komen voor uitgesteld vooronderzoek (©CADGIS).

2.3.2 Onderzoeksmethode

De keuzes van de methodes voor verder vooronderzoek en het wel/of niet uitvoeren van deze onderzoeken, worden gebaseerd op de volgende vier criteria:

- 1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?
- 2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein?
- 3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief om de methode toe te passen op het terrein?
- 4° is het NOODZAKELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

In eerste instantie wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuin	Motivering
Landschappelijke profielputten	Nee	Er wordt binnen het projectgebied geen specifieke bodemkundige situatie verwacht die het graven van landschappelijke profielputten noodzakelijk maakt. Het uitgevoerde

		bureauonderzoek heeft geen specifiek verhoogde verwachting gecreëerd voor het aantreffen van een prehistorische artefactensite.
Geofysisch onderzoek	Nee	Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Ook dient er op gewezen te worden dat vooral grote en specifieke sporen opgemerkt worden tijdens dit soort onderzoek. Kleinere sporen die mogelijk deel uit maken van een plattegrond worden al sneller niet opgemerkt. Ook dient na de uitvoering van geofysisch onderzoek steeds verder onderzoek met ingreep in de bodem plaats te vinden om de aard van de aangetroffen anomalieën te verifiëren.
Veldkartering	Nee	Binnen dit onderzoek biedt deze methode geen meerwaarde en zal dit vermoedelijk niet tot kenniswinst leiden. Het projectgebied is deels bebouwd en deels begroeid met bomen en gras.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methode	Opportuin	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die wijzen op een specifiek verhoogde verwachting tot aantreffen van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die wijzen op een specifiek verhoogde verwachting tot aantreffen van een steentijd artefactensite. Hoewel deze methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Nee	Tijdens het uitgevoerde bureauonderzoek werden geen elementen aangetroffen die wijzen op een specifiek verhoogde verwachting tot aantreffen van een steentijd artefactensite. Hoewel deze

		methode niet overdreven destructief is, lijkt het toch geen meerwaarde of kenniswinst te bieden voor het onderzoek.
Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Het is nuttig deze methode toe te passen op het terrein, omdat de onderzoekstechniek een beter ruimtelijk inzicht biedt dan de voorgaande onderzoekstechnieken. Omwille daarvan, en de verwachting dat er geen complexe verticale stratigrafie aanwezig is, is een proefsleuvenonderzoek aangewezen. <u>De resultaten van een proefsleuvenonderzoek kunnen een antwoord verschaffen op de onderzoeksvragen sub 2.3.1.</u>

Na afweging van de opportuniteit van elke individuele onderzoeksmethode wordt de combinatie van verschillende methoden afgewogen op basis van dezelfde criteria. Op basis van hogerstaande afwegingen wordt een vooronderzoek voorgesteld dat bestaat uit een **proefsleuvenonderzoek**.

Het proefsleuvenonderzoek kan doorgaan indien het terrein volledig ontdaan is van alle gebouwen, hoge begroeiing en bomen. Aangezien de diepte van het archeologisch vlak niet gekend, is mogen bomen enkel bovengronds verwijderd worden. Stronken en wortels mogen niet worden verwijderd. Omdat de afbraak van de aanwezige bebouwing en het rooien van de aanwezige begroeiing zal plaatsvinden na het verkrijgen van de stedenbouwkundige vergunning, kan het vooronderzoek enkel in uitgesteld traject uitgevoerd worden.

2.3.3 Onderzoekstechnieken

Proefsleuvenonderzoek: techniek en motivatie

De sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk hoofdstuk 8.6. De aangelegde proefsleuven hebben een breedte van 2 m met een maximale tussenafstand (van as tot as) van 15 m. Er wordt gekozen voor 2 m brede sleuven en niet voor 4 m brede omdat dit praktischer is in uitvoer. De proefsleuven worden in een min of meer vast grid aangelegd met een noordwest-zuidoost oriëntatie (fig. 2.4). Deze oriëntatie wordt voorgesteld omdat dit inspeelt op de topografische situatie en zorgt voor een accurate steekproef, zonder enige willekeur. Bovendien is de aanleg van sleuven in de lengte van het terrein het meest praktisch. De sleuven moeten minstens 10% van het volledige terrein beslaan, tenzij tijdens de uitvoering van de werken grote bodemverstoringen worden vastgesteld. In totaal moet minstens 12,5% van het terrein onderzocht worden. De resterende 2,5 % wordt door middel van kijkvensters aangelegd.

Het is onduidelijk of de huidige te slopen hoeve aan de noordzijde van het terrein een zware impact heeft gehad op het bodemarchief. Indien dit het geval is, kan overgegaan worden op het graven van putten om sneller en efficiënter de verstoring in kaart te brengen. Van het moment dat er weer een normale bodemopbouw wordt vastgesteld, wordt het graven van de sleuven hernomen.

De proefsleuven en kijkvensters worden uitgegraven met een graafmachine met een tandenloze bak. De proefsleuven worden aangelegd op alle archeologische niveaus. De teelaarde en het eventuele onderliggende colluvium worden verwijderd. Bij het leesbaar maken van het te registreren grondvlak dient aandacht te worden besteed voor de aanwezigheid van lithisch materiaal. Het bureauonderzoek wees niet op een specifiek verhoogde kans tot aantreffen van een steentijdsite. Toch kan dit niet uitgesloten worden. Indien een steentijdsite wordt aangetroffen tijdens het proefsleuvenonderzoek, worden de artefacten in 3D geregistreerd. Het materiaal wordt tijdens het veldwerk voorgelegd aan een ervaringsdeskundige lithische artefacten.

De uitvoerders van het proefsleuvenonderzoek dienen niet te beschikken over bijkomende specifieke competenties ten opzichte van deze opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

Fig. 2.4: Sleuvenplan met aanduiding van de proefsleuven in groen (geprojecteerd op de kadasterkaart).

2.3.4 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien.